

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 21.

V torek 23. maja 1854.

III. tečaj.

Šolske misli.

Pogovor dveh učiteljev.

Spisal A. Praprotnik.

I.

Bilo je praznik popoldne. Mladi učitelj Blagoljub pride svojega bližnjega soseda, starega učitelja Bogomira, obiskat. Prav bratovsko se pozdravita in se tako le pomenkovata:

Blagoljub. Težko mi je djalo, dragi moj, da nisim mogel že tako dolgo k tebi priteči in se s taboj kaj posvetovati in pomeniti. Velikrat sem že mislil na te, posebno pa takrat, kadar se mi je v šolskih rečeh kaj napak godilo, in kadar sem tvojega modrega sveta želel in potreboval.

Bogomir. Tudi meni je dolgočasno, če dolgo svojih prijatlov in bratov ne vidim. Škoda, da so naši zbori zopet tako zlo po-tihnili in pojenjali! — Akoravno so nekteri nasprotniki zavoljo naših pregostih zborov veliko besedovali, smo vendar veliko veliko šolskega dobička od njih imeli. Le pomisli, ljubi moj, koliko in koliko važnega in lepega smo tukaj govorili in pretre-sovali! Vselej, kadar sem od zbora prišel, sem bil, akoravno že star učitelj, vendar ves nekako pomladen in prenoven, — in dva-krat veselše in zadovoljnejše sem šel zopet na svoje delo v šolo nazaj.

Blagoljub. Narediva si, ljubi moj, sama zборе! Kadar sku-paj prideva, ti k meni ali jaz k tebi, hočeva, če ti je prav, vselej kaj potrebnega na mizo djati in pretresovati. Ti si že veliko skusil in bral, že tedaj veliko veš, in boš veliko govoriti in po-

vedati vedel. Jaz pa te čem prav pazno poslušati in se tudi kaj vmes utakniti, — in tako, kaj ne, bova imela prav prijetne zборе?

Bogomir. Mi je vse zlo ljubo. Začniva koj danas; — povej tedaj, kaj čeva naj prvo na mizo djati?

Blagoljub. Pogoriva se tedaj to, kar sem te, ljubi moj, ravno danas prašat prišel. — Pri nas v naši šoli smo se dozdej vse le v čisti slovenščini učili, — zdaj pa hočejo nekteri, da bi se tudi z nemščino začenjati jelo. Kaj praviš, kako bi bilo to?

Bogomir. Če bi se tako učili, da bi kaj znali, bi bilo prav. Tudi nemščina, če jo kdo dobro zna in rabiti zamore, je dobra reč. Toda le redke so naše male šole, da bi se zamogle z nemščino primerno in dostojno ubijati. V naših šolah je vse drugače, kakor v mestnih in poglavnih. Kmetiški otroci ne hodijo tako redovno v šolo kakor mestni, ki imajo ves svoj čas le edino za učenje odmenjen. V več krajih na deželi so učenci tako razdeljeni, da le eni dopoldan in drugi le popoldan v šolo hodijo. Veliko jih je, ki le po zimi hoditi zamorejo in za tega voljo je ves šolski nauk nekako na tesnem in na drenju, tako da se še komaj naj potrebnije reči izverste in učé. V takih krajih bi se pač ne splečalo z nemščino ukvarjati. Le tam, kjer otroci po zimi in po letu redovno, in sicer od 6 do 12 leta *neprenehoma* v šolo hodijo, se lahko zadnje dve leti tudi za nemščino obrneta. — Da bi se pa otroci v kmečkih šolah popolnoma v nemščini izuriti zamogli, to je toliko, da bi si kaj z branjem in pisanjem z njo pomagali, je bosa pravlica. To poterdi skušnja in izgled pri glavnih nemških šolah. Učenci se učé tukaj vse 4 leta *neprenehoma* in prav redovno ptujega jezika, in vendar koliko jih je, ki bi si po dokončanem 3 razredu ž njim kaj posebnega pomagati zamogli? — Jaz bi tedaj djal, da je boljše in lepše po domače pošteno napravljeno, kakor pa s ptujo obleko slabo in našeman biti. —

Blagoljub. Prav imaš, ljubi Bogomir, tudi jaz sim tvojih misel. Samo ena sama reč mi še na poti hodi. Imel sem lansko leto dva prav pridna učenca, ki sta že dolgo v šolo hodila in že prav dobro brati, pisati in računati po slovenski znala, — in letos so ju starši v mestno nemško šolo naprej dali, — in lej, z drugimi pervinci vred so jih v pervenčnico utaknili. Stariši so bili zlo

žalostni, ker jima naša šola ni nič pomagala, in učenca sta pri dolgočasnih čerkarjih skoro obupala in šolo skoro na kol djala. Tudi meni je bilo zlo težko; — ko bi bila le količkaj nemško znala, sem djal sam pri sebi, bi se bilo mojema ljubema pač bolje steklo in godilo. —

Bogomir. Tudi meni se je od konca večkrat taka pripetila. Toda zdaj imam svojo šolo pred to sramoto že precej dolgo obvarovano. Jaz namreč koj pri začetku šole vselej stariše prašam, če mislijo kterikrat kterega svojih otrok naprej v šolo dajati, — in tako sem jih zdaj navadil, da mi že pri zapisovanju vse to natančno določijo. Te učence učim potlej še vsaki dan posebej eno uro več, da se nemščine za nemške šole privadijo. Nektero leto jih imam kaj, nektero nič. — Tako tudi ti lahko narediš, in povem ti, da boš bolj ljudem ustregel kakor pa, da bi zavoljo enega ali dveh otrok celo šolo z nemščino mešal in begal. —

Blagoljub. Zahvalim za lepi svèt, ljubi Bogomir; od zdaj zanaprej se bom natančno po tem ravnal.

Bogomir. Bog ti daj srečo!

Blagoljub. Še kaj bi se rad s taboj, ljubi moj, pogovoril in posvetoval, toda čas bo iti proti domu; bom tedaj zopet kmalo k tebi v zbor prišel; do tistega časa pa bodi zdrav in vesel, ostani z Bogom! — lahko noč!

Bogomir. Lahko noč! Bog te obvaruj! —

Kaj imajo pametne matere storiti, da bi njih ljube otroke dobro za šolo pripravljale?

Mati, prva odgojiteljica otroka, naj bode tudi njegova prva učiteljica. Kakor hitro otroci začnejo izbne poslopja, posebno svetle reči, kakor luč, nože, žličce i. t. d. bolj na tanjko ogledovati, in za njimi roke stegovati, dalje na glase, ktere slišijo, paziti, potem se tudi pametna mati zavě, da se je duh otroka začel buditi. Večidel poskušajo potem otročiči sedeti, stati, in se posmikovati. Mōdra mati pri tih poskušbah otročiča podpira, brez da bi ga hotla posiliti, da naj hitro hodi. Kmalo otročiček zasliši glasove, in se trudi, ravno take glase od sebe dajati. O kako veselje je

to za matere! — Ko se to zgodi, naj ona ravno taiste glase, ki jih je otroče od sebe dalo, večkrat razločno tako dolgo ponavlja, da jih otročiček zamore izgovarjati. Tako vsaki den poprejšno ponavlja, in postopa po času naprej; kar otroče težko izgovarja, naj mu večkrat in razumljivo predgovarja. Pri tej priložnosti mu pokaže, to ali drugo reč, da si dete podoba te reči predstaviti in ime u glavi obderžati zamore. Mati pusti to ali drugo reč otročiču na tanjko ogledovati, in ne pokaže naenkrat preveč, ker dobro vě, da je po tem takem ogled te reči le poveršen. Veliko mater premalo premisli, da je ravno ta poveršen ogled vzrok, da otroci potem lahkomišelni in lahkodušni postanejo! Le samo to si prav dobro v glavo vtisnemo, kar večkrat in razločno pregledujemo. — Mati si pusti včasih več znanih reči in tudi njih znamenja od otroka imenovati; potem mu pa naj prav po otroško pove, čemu je nam ta ali druga reč potrebna ali koristna. Tako se nauči otrok veliko in veliko reči igrájé poznovati in razločevati, kar bi se moral sicer s velikim trudom poznej v šoli učiti. Tudi ne bode pridna mati zamudila otroka učiti, drevesa, travo, germovje, cvetlice i. t. d. po imenu in jih delih poznovati. Pustila si bo najti in povedati: v čem sta si konj in krava podobna, in v čem se razločita; čudila se bo pred otrokom, da je Bog vse tako lepo in modro stvaril; in otroku na serce govorila, kako dober da je Bog, kako za nas vse skerbi in nas ljubi; na tega Očeta v nebesih naj otroče nikolj ne pozabi! Tako bo mati lepo po stopinjah zmeraj naprej postopovala, in otrok si bo vse dobro zamerkal, in od tega, kar je vidil, sopet lahko kaj povedal.

To pripomore, da otroci potem v šoli vse lahko razumé in pridni učenci postanejo. Dalej nimajo matere otrokom pripustiti, da bi delali, česar se jim poljubi. Otroci se morajo učiti pokorni biti. Tudi snažnosti naj jih vadijo, ker nesnažen človek se povsod zaničuje!

Če bi naše matere tako otroke za šolo pripravljale, bi naši castiti g. učitelji gotovo ložej s šolskim naukom napredovali, in veliko koristnega bi se u enem šolskem letu storilo. Pa kje se godi!?! Žalibog, skoraj nikjer! — Starejši mislijo, da je zadoosti, če otroke le v šolo pošiljajo; zato pa je jim malo mar, ali se

kaj naučé ali ne. Veseli so, da se jih le znebó. Starejši, kako bote to enkrat zagovarjali?

Jožef Eržen.

Bogata njiva.

Reven kmet, oče šesterih otrok, je med oranjem zdihoval: „Kako vonder malo se v sedajnih časih pridela, in kako terda je za vse. Kdo bo nek mojim prevbogim otročičem ljubi kruhek rezal, kedar mene ne bo?“ Ko še dalje svoj stan premišluje, mu čertalo zahruši in konji hipoma obstojé. Kmet ostermi, prime krepko za ročice in krene, pri tej priči pa škrinico polno cenikov izpod brazde verže. Osupnjen ne ve, kamo bi se obrnul, na kolena pade, roke k nebesom povzdigne in glasno moli: „O Bog nebeški Oče! nisem vreden, česar si me prevbogega kmeta deležnega storil. Lepo te zahvalim za tvojo preveliko dobroto!“ Po teh besedah škrinico kakor božji dar zadene ino nese domu. Ko se je svojega doma bližati jel, misli sam pri sebi: Čigavo je le nek bilo ovo najdeno blago?“ Bil je omenjeni kmet njivo od svojega soseda kupil, koji je tako slabo gospodaril, da so mu vse zemlišče ino živino do slednega repa poprodali, desiravno je za svojim bogatim v vojski zamerlim očetom vsega dovolj prejel. „Berš ko ne vbogemu kmetu, mu vest reče, berš ko ne je bogatinc, kar je v denarjih imel, pred sovražniki zakopal. Tako ni tvoj, ampak tvojega še bolj revnega soseda kakor si ti, je leti zaklad.“ Tako mu vest očita; on škrinco naravnost sosedu nese ino jo na mizo postavi, rekoč: „Tvojo njivo sim scer kupil, pa to ne, kar je bilo v nji skritega. Vzemi toraj, kar ti Bog skoz mene pošle.“ Sosed ne vé, kaj bi na to odgovoril. Ogleduje škrinco, jo odpre, prešteje cekine ino jokaje svojega poštenega soseda objame: „Bratec! minule so britke ure najnih nadlog. Bog je najno ino najnih otročičkov molitev uslišal. Delila si bova leti zaklad, delila pa tudi vse, kar nama Bog pošle, naj si je dobro ali hudo.“

Kjer je velika sila,
Se bliža roka mila.

T. Dernjač.

Učenec z šole gredé.

Prav veselo z šole grem   Hvaljen bodi Bogec moj,
Dosti lepiga že vem,   Molil te bom sinek tvoj,
Kar naučil sim se v šoli   Hvala se ti bo glasila
Ne pozabil bom nikoli.   Za podeljene darila.

Čem povedat starišam,
Kaj koristniga že znam,
Hočejo me pohvaliti,
Ker se pridno vem učiti.

Janez Tomšič.

Vboga žena in klic zvonov.

Vboga vdova je imela petéro otrok, ktere je prav bédno preživljala s tim, kar si je s golimi rokami prislužila. Dokler so nje njivice rodovitnejše bile, je še družinca sredno shajala; doteklo je pa leto, da so jako slab pridelek dobili, in še kravče se jim stegne. Klaverna in vtoženega serca reče mati: „Kaj mi je sadaj začeti? Beračiti se sramujem, in moj zaslužek nedojde, svoje deca dalej preživeti; oj, stokrat bi mi boljše bilo, ko bi me Bog k sebi vzal!“ In na glas joče. Ravno se sliši zvoniti; zdelo se ji je, da zvonovi merliča k pokoju spremljajo.

Sadaj prihiti hčerka in reče: „Mama, ali ne greste k sv. maši? Ravno zvoní v cerkev, Le idite le, tičas bom če jaz doma varvala.“ Deklica veli materi v cerkev, ker je zapazila, da so vsikdar okrepčani in potolaženi iz cerkve se povernili. Mati misli, saj sim v dobrih časih rada hodila v cerkev, zakaj bi v slabih dnevih ne, in se s žalostnim sercom odpravi. Sramuje se nevolje, ki se jej na obrazu vidi, torej se v cerkvi za nek steber stisne. Vžali se ji spet, ki se svoje revšine spomne, in solze jo polivajo, torej se jej ne poljubi, k pesmi pred pridigo le usta odpreti, vender ne zgreši nobene besedice gosp. pridigarja, ki so od ljubezni Božje govorili. Potolažena, okrepčana in v voljo Božjo vdana se žena poverne domu, in gredé si misli: „Oče zapušenih vdov in vbogih sirotic bo gotovo za nas skerbel.“

Nek premožen mož zapazi v cerkvi revno vdovo, sprašuje pri sosedih, kako se kej tej vdovi godi in sklene, ji pomagati.

Zvečer družinca sv. roženkranc odmoli, in mati še pri otrocih posedi in pravi: „Kozico bom kupila, da saj malo mleka imamo; s časom nam zna pa ljubi Bog pomagati, da opet kravico si pripravimo.“ Komaj žena to izusti, že tudi krava zamuka pred stenoj. Neki mož prikorači v hišo in reče: „Tovne je krava in nekaj žita v žaklih, kar vam dober prijatelj pošlje, ki vas tudi lepo pozdraviti da.“ In potem se mož odtegne. Lepa krava, gorša ko prejšna, je pred hišoj stala. Uriskaje ženó otroci kravo v hlev, in dobro se morajo vpenjati, da vreče zvléčejo v bajtico; mati pa od veselja omamljena hvaležne solže taka in Boga za toliko milost hvali.

Drugi dan pride daritel, posestnik velike kmetije, in nagovori vdovo: „Včeraj ste v cerkvi jokaje Boga pomoči prosili, in vaše solze so oblake prederle. Že dolgo sim Bogu se zahvaliti dolžen za toliko blagoslova, s čemur me je tako bogato obdaroval. Toraj vzemite, kar sim vam snoči poslal, kot dolg, ki ga vam mesto Bogu odpravim. Tudi slavim gosp. Boga, ker mi je, vam v pomoč, v cerkvi serce omehčal.“

Vsakemu dobro izhaja,

Kdor rad v cerkev zahaja.

P. Musi.

Drobtinčice.

* U dehantii *spodne rožne doline* so se jele ljudske šole od 2—3 let sem prav veselo razvijati. Razun 7 postavno uravnanih ste dve farne šoli, kjer gg. fajmoštra sama podučujeta.

Perva je šola v *Podljabelu*. G. Andr. Milar, sedajni fajmošter v Ukvah, je jo nanoge spravil. Pri Bogu je zapisano, koliko truda in dnarjev je ta gospod na šolo potrošil. Tudi v Ukvah, kjer učitelja letos manjka, spet vsak dan po 4 ure šolo ima.

Za provizarja je za njim prišel gosp. *Ožgan Franc*, ki je tudi učiteljsko službo goreče in veselo opravljal. Sedaj je tam za fajmoštra iskreni Slovenec in znan prijatelj šolske mladine, g. *Boštjan Radičnik*. Se ve, da on ves živi in gori za šolo, in se trudi kakor

priden in zvest delavec v vinogradu Gospodovem. Veliko zaslug zastran *Podljubelske* šole imajo tudi: gosp. *Poznik* in g. žl. *Steinberg*, c. k. sodnik v Borovljah, ki vsako leto šolske darila in knjige za vboge učence kupovati pomagata, dalje g. *Spiess*, sedajni fužinar, ki ljubeznivo za šolsko izbo in posodo skerbi. —

Druga je šola v *Golšovah*, ki je jo g. fajm. *Janez Einšpieler*, ravno sedaj napravil. U farovžu je odločil lepo in svetlo izbo, jo očedil in popravil, in farmane nagovoril, da so mu lesa za klopi navozili. Vse je sedaj pripravljeno. Skoraj se bo šola odperla. Farmani se veselijo, da šolo imajo in ljuba mladina saj ve, kam bo hodila se učiti in pripravljevat za časno in večno srečo. Mi gosp. fajmoštra poznamo kot vnetega prijatelja šolske mladine in zvedenega moža; zato upamo, da bomo svoj čas od *Golšovske* šole prav kej veselega mogli povedati.

Kaj pa je s šolo v *Glinjah*? Vemo, da se že več kot 20 let zastran nje komisionira, pisari in dnar potrplja. —

° Ravno kar so z dovoljenjem prečastitiga Goriškiga višiga škofijstva v založbi *Janeza Giontinita* iz Blaznikove tiskarnice na svitlo prišli: „*Shodni ogovori*“, ki jih je spisal in izustil O. Mansvet *Šmajdek*, učenik naravoslovja v domačih šolah *Franciskanskiga* reda na *Kostanjevici* blizo *Gorice*. O tem delu le to rečemo: Ko smo 320 strani debele bukve, ktere 24 ogovorov, ki so bili o raznih prilikah zdaj tu zdaj tam po slovenskih krajih izusteni, v čisti slovenšini in zgovorni besedi obsežejo, sami sebi v veliko spodbudo bili prebrali; smo se s serčnim veseljem prepričali resničnosti besedi, s kterimi je slavni gospod *Štefan Kociančič* imenovano delo lani napovedal rekoč: „Kakor zamorejo pričati vsi, kteri tega blagiga očeta osebno poznajo, de je on v družbi sama zgovernost; ravno tako pričajo pa tudi njegove pridige, de mu tudi tiste zgovernosti ne manjka, ktera je duhovnu v cerkvi potrebna; de v grehah spijoče zdrami, zdramljene k pokori naganja, spokorne na bodeči poti zveličanja uterdi, in pobožne padcov ováruje.“ Ne bo se kesal, kdor si jih bo omislil. Veljajo pa terdo vezane 1 gold. 20 kr. (Dan.)

Odgovorni izdaj. in vredn. A. Einšpieler. Natisnil J. Leon u Celovcu.